

Rondetafelgesprek Geopolitieke en veiligheidsontwikkelingen in het Koninkrijk, 3 april 2024

Blok 1: Geopolitieke ontwikkelingen in de Caribische regio, met als aandachtspunten veiligheid en buitenlandse inmenging

Bijdrage van prof. dr. Michiel Baud, 24-3-2024

Overwegingen

Koninkrijksdelen in het Caraïbische Gebied zijn relatief geïsoleerd in de regio. Dat biedt zekerheid, maar verzwakt tegelijkertijd hun positie in de regio. Het ontnemt hen kansen en levert potentiële gevaren op. Dit is vooral belangrijk in de context van sterk veranderende mondiale geopolitieke verhoudingen die repercussies hebben op de regio. Hierbij zijn belangrijk:

- Veranderde positie van de Verenigde Staten, die zich in geopolitiek en militair opzicht minder met de regio bezighouden en niet meer volkomen betrouwbare partner zijn.
- Het onvermogen van Europa om in de post-koloniale situatie een duidelijke gemeenschappelijke strategie in de regio te formuleren. Europese landen worden momenteel ook opgeslokt door de oorlog in Oekraïne en de Gaza crisis.
- De groeiende invloed van nieuwe actoren in de regio, voorlopig voornamelijk economisch, maar met potentiële politieke implicaties. Dit is vooral duidelijk in het geval van China, maar geldt ook voor de toenemende economische aanwezigheid van b.v. Saoedi Arabië.
- Een nieuw koude oorlog waarin Rusland actief anti-westerse sentimenten mobiliseert en een aantal landen in de regio zich expliciet anti-democratisch en anti-westers opstellen. Hierbij is door zijn geografische ligging vooral Venezuela van groot belang.

Gevaren

De geopolitieke invloed van de VS in het Caraïbische Gebied blijft onomstreden, maar is minder vanzelfsprekend en voorspelbaar dan in de 20^e eeuw. De Europese invloed is afgenomen en de samenwerking tussen de VS en Europa in de regio staat onder druk. Dit opent de deur voor grotere economische en politieke volatiliteit in het Caraïbisch Gebied.

De toenemende invloed van China als handelspartner en investeerder heeft gezorgd voor grotere aanwezigheid van Chinese ondernemingen. Deze economische invloed heeft ook politieke implicaties en de politieke invloed van China zou zich verder kunnen concretiseren in het komende decennium. In het licht van zowel die economische als politieke invloed is het belangrijk dat – ondanks de grote verschillen - kleine eilandstaten de handen proberen ineen te slaan om gezamenlijke strategieën te formuleren (b.v. in het licht van de sterk gegroeide Chinese visserij in de regio of de recente onrust in Haiti).

De invloed van Rusland in het Caraïbische Gebied is niet erg groot, maar in het licht van de huidige mondiale spanningen is het belangrijk om de Russische activiteit in de regio goed in de gaten te houden, zeker ook door de aantrekkende banden met Cuba (zie b.v. bezoek van grote Cubaanse delegatie aan Rusland begin deze maand), de mogelijke invloed van Russische media (RT) en door ambassades verspreid *fake news* (zie recent bv Haiti).

De consolidatie van anti-democratische en anti-westerse regimes in de regio, m.n. Venezuela, maar zeker ook Nicaragua en potentieel ook landen als El Salvador, vormt een gevaar voor de mensenrechten in de regio, maar ook voor de politieke verhoudingen in het Caraïbische Gebied (b.v. de Venezolaanse voedselblokkades naar de Benedenwindse eilanden en de recente agressie tegen Guyana).

De groeiende invloed van transnationale criminele groepen in het Caraïbische Gebied ondermijnen en destabiliseren de regio. Dit vormt een grote bedreiging voor de regio, zeker ook omdat het veelal om relatief kleine staten gaat. De wijze waarop drugscriminaliteit samen gaat vallen met politieke onrust is momenteel te zien in Haiti, waar de politieke chaos sterk verbonden is met bendegeweld.

Politieke onrust en volatiliteit kunnen leiden tot plotselinge, grootschalige migratiestromen die op zichzelf die volatiliteit, polarisatie en xenofobie kunnen aanwakkeren en versnellen (een voorbeeld is de situatie in de Dominicaanse Republiek/Haiti).

Strategische keuzes

In het algemeen is het in het licht van de hierboven genoemde factoren belangrijk en urgent voor de Caraïbische delen van het Koninkrijk om tot sterkere samenwerkingsverbanden te komen, met gelijkgestemde Caraïbische en Latijns Amerikaanse staten in de regio. Dat kunnen ze niet zelfstandig doen en zou dus in samenspraak met Nederland moeten worden geëntameerd. Daarbij is cruciaal te beseffen dat de Amerikaanse en/of Europese 'paraplu' in de regio niet langer altijd voldoende zekerheid biedt.

Deze keuze kan ook economische voordelen bieden. Veel landen in het Caraïbische Gebied, inclusief veel Centraal Amerikaanse landen, ontwikkelen zich momenteel snel en in zekere zin autonoom. Dit biedt kansen: duurzame handelsrelaties binnen de regio, gemeenschappelijke onderhandelingen t.a.v. investeringen, en mogelijk schaalvergroting (b.v. veel voedsel uit de Dominicaanse Republiek naar Benedenwindse eilanden tijdens Venezolaanse voedselblokkade).

Deels vind deze samenwerking plaats via CARICOM, dat een belangrijker forum zal kunnen worden, zeker als b.v. landen als de Dominicaanse Republiek zullen toetreden en de relaties met CAFTA(-DR) zullen intensifiëren. Deze ontwikkeling kan ook duurzame kansen bieden voor de Caraïbische delen van het Koninkrijk.

Deze intensievere samenwerking met gelijkgestemde landen zal het wellicht ook mogelijk maken om gemeenschappelijke standpunten in te nemen en bijvoorbeeld de onderhandelingspositie te versterken tegenover externe actoren, zoals bijvoorbeeld het Chinese (maar ook het Amerikaanse of Europese) bedrijfsleven. Zij zal ook kunnen helpen bij het vinden van regionale antwoorden op grote uitdagingen, zoals klimaatverandering, migratie en politieke (anti-democratische) destabilisering door regionale (Venezuela) of externe (Rusland) actoren. In de relatie met Venezuela zal het van groot belang zijn om samenwerking te zoeken met (deels) gelijkgestemd Latijns Amerikaanse partners die wellicht effectiever kunnen intermedieëren in de strijd voor transparantie, mensenrechten en democratie in dat land.

Het Caraïbisch Gebied is van oudsher gefragmenteerd m.n. door zijn koloniale verleden. Inzetten op culturele samenwerking, b.v. op gebied van universitaire samenwerking, kennisopbouw en kennisnetwerken *binnen* de regio, kan deze fragmentatie verminderen en helpen toe te werken naar een grotere Caraïbische samenwerking en integratie, over de taalgrenzen heen!

De drugscriminaliteit, wapen- en mensenhandel zijn problemen die de regio overstijgen. Het is van cruciaal belang dat de Caraïbische landen, ook de Caraïbische delen van het Koninkrijk, zo intensief mogelijk samenwerken om transnationale misdaad tegen te gaan, maar zij zullen daarbij zo nauw mogelijk moeten samen te werken met de VS en Europa. Het spreekt vanzelf dat deze activiteiten mede zullen moeten leiden tot grotere transparantie, het versterken van instituties en het bestrijden van corruptie in elk van de Caraïbische landen.

Naast de hierboven genoemde strategische keuzes, kan in het algemeen worden vastgesteld dat het cruciaal is dat het Koninkrijk een robuuste regionale en geopolitieke strategie ontwikkelt die het in staat zal stellen op basis van duidelijke, transparante en van te voren vastgelegde criteria beleidskeuzes te maken die zowel de Nederlandse buitenlandse politiek weerspiegelen als ook de belangen van de Caraïbische delen zo goed mogelijk beschermen en uitbouwen.